

СТАНОВИЩЕ

За дисертацията на Христина Руменова Михайлова, редовна докторантка в катедрата по нова и съвременна история на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

на тема „Протестите в Източния блок през 50-те-80-те години на XX век (По примера на Полша, Унгария, Чехословакия и България)”

За присъждане на образователната и научна степен **Доктор**

от проф. д-р Искра Баева, от катедрата по нова и съвременна история на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

Дисертацията на Христина Михайлова е посветена на важен проблем от съвременната история на Източна Европа, а именно – това е протестният потенциал в страните от Източния блок в епохата на държавния социализъм от съветски тип, установен в региона от Съветския съюз след Втората световна война. Дисертантката е проследила раждането и еволюцията на обществените протести, определени от нея като „протестен потенциал”, както и значението им за настъпилите в края на 80-те години на XX в. дълбоки обществено-политически промени, наречени преход. Проблемът за протестния потенциал на източноевропейските общества, който е относително близък до нашето време, продължава да бъде актуален и да предизвиква вниманието на анализатори от различни сфери на обществените науки и хуманитаристиката. В този интерес се вписва и дисертацията на Христина Михайлова, която е разработена в обем от 345 маш. стр.

Тъй като съм научна ръководителка на дисертантката, ще започна своето становище с общото си впечатление от работата на Христина Михайлова в трите години на нейната докторантура, но и с предходните си впечатления от нея като студентка по история. Христина Михайлова е възпитаничка на бакалавърската програма по история на Историческия факултет в СУ „Св. Климент Охридски” със специализация по съвременна история, след което завършва магистратура във Философския факултет на нашия университет. В студентските си години тя показва ясно изразен интерес към съвременната история на Източна Европа и желание за

самостоятелна работа. Последвалото ѝ обучение във Философския факултет я насочи към социално-политически анализ на историческите процеси. Съчетанието между историческото познание и социологическо-политологическия подход е намерил много ясно отражение и в текста на нейната дисертация. Тази специфика оценявам като пример за добро взаимодействие между двата факултета, близки по своя произход и образователни задачи.

Дисертацията на Христина Михайлова е написана върху основата на относително широк кръг източници, съставени от българска и чуждестранна литература, посветена на обществено-икономическите и политическите кризи в Източна Европа след Втората световна война; архивни материали, които е ползвала в основните български архиви – Централния държавен, този на Министерството на външните работи и относително новия на Комисията по досиетата; както и документални сведения, каквито могат да се намерят в немалко количество в световната електронна мрежа интернет. Ако трябва да дам оценка на източниците на дисертацията, те са достатъчни, макар и да не са изчерпателни, което е и невъзможно, като се има предвид широкият кръг от представени проблеми.

Дисертацията на Христина Михайлова е структурирана по класически модел в три глави, разчленени в параграфи. А като имаме предвид и сравнително големия хронологичен отрязък – около четири десетилетия, през които трите централноевропейски страни Полша, Чехословакия и Унгария (донякъде и ГДР) развиват процесите на обществено противопоставяне на съществуващата система в съпоставка със събитията в България, то и главите следват естествения исторически ход на времето. Христина Михайлова се е спряла първо на предизвиканата, родени от смяната на властта в Съветския съюз – смъртта на Сталин на 5 март 1953 г., протестната вълна в Източна Европа на разкритията за сталинизма. Тези проблеми са добре разработени в науката, затова в тази част изложението на дисертантката има по-скоро обобщителен характер. Следващият фокус на Христина Михайлова са 60-те години, като изложението еднозначно е фокусирано така, както е и в огромна част от литературата – върху Пражката пролет като най-мощен опит за трансформация на системата отгоре, от ръководството на управляващата ЧКП. Последната трета част естествено проследява промените в Източния блок от 70-те и 80-те години, които в крайна сметка предизвикват рухването на системата, в който процес една от важните роли играе вътрешното недоволство и готовността на гражданите от социалистическите

държави не само да протестират срещу властта, а и да се опитат да разрушат цялата система и да я заменят с по-привлекателния западен модел.

За да оценя по достойнство дисертацията на Христина Михайлова, трябва да посоча не толкова умението ѝ да открива, компилира и представя изследванията на своите предходници, но и реализацията на собствения ѝ поглед върху процесите. Мога да открия специфичните виждания на докторантката преди всичко в сравнението, което прави между протестните процеси в централноевропейските социалистически страни и България, която представя един по-различен регион – Балканския. Тя откроява преди всичко разликите и дори се опитва да ги екстраполира и върху процесите на трансформация в годините на прехода. Като успех на дисертацията на Христина Михайлова бих оценила опита ѝ в началото на текста да определи смисъла и съдържанието на понятието, което е същностно за тезата ѝ – протест и протестен потенциал.

Като цяло докторантката е успяла да осъществи своята основна научна цел – да представи в сравнителен план протестите в централноевропейските страни от 50-те до 80-те години, от една страна, и в България от 80-те години. Тя има и свое собствено виждане за историческия процес, според което историческите процеси трябва да бъдат анализирани и през призмата на политоголичното виждане за зараждането и развитието на гражданското общество. Към работата могат да се отправят и критики, като моите са насочени преди всичко към едностранния подход към себитията, подчинен на идеята за победоносния поход на източноевропейските общества към демокрация, докато историческият процес, според мен поне, е доста по-сложен.

Структурата, съдържанието и реализирането на поставените научни цели в дисертацията на Христина Михайлова ми дават основание да декларирам убеждението си, че научното жури има всички основания да ѝ присъди образователната и научна степен Доктор.

12 март 2015 г.

проф. д-р Искра Баева